



Samenvatting

Het college van B&W heeft besloten deel te nemen aan de 2-daagse studiereis van de Vereniging van Nederlandse Projectontwikkeling Maatschappijen (NEPROM) van 22 juni t/m 24 juni 2016 te Dublin. Het NEPROM organiseert samen met de G32 en het ministerie van BZK en I en M jaarlijks een studiereis voor wethouders Ruimtelijke Ordening van de G32. Wethouder G. van Grootheest is hiervoor uitgenodigd. Het wordt van belang geacht de aanpak van de binnenstedelijke herstructureringsopgaven met de overige G32 te delen en te leren van elkaars ervaringen, ideeën en oplossingen.

Beslispunten

1. Wethouder G. van Grootheest (Ruimtelijke Ordening, wonen en duurzaamheid) opdracht te geven deel te nemen aan de 2-daagse studiereis van het NEPROM/G32/ministerie van BZK en I en M op 22 juni t/m 24 juni 2016

Besluit Burgemeester en Wethouders d.d. 17-02-2014:

Conform.



1. Aanleiding

Jaarlijks organiseren G32, NEPROM en de ministeries van BZK en I en M een gezamenlijke stedenreis naar een Europese stad.

Net al voorgaande stedenreizen zal deze zonder meer te typeren zijn als een werkreis, met een vol en informatief programma.

De reis van komend jaar heeft als bestemming de Ierse stad Dublin. Niet voor niets, deze stad is volop in ontwikkeling en maakt een sterke groei door. De Ierse economie groeit en is een aantrekkelijke vestigingslocatie voor buitenlandse bedrijven. Deze groei heeft ook zijn weerslag op de stadsontwikkeling. Zo worden onder andere de Dublin Docklands getransformeerd tot een hoogwaardig woon-werk- en verblijfsgebied. Om tot een gezamenlijke visie te komen voor de toekomstige ontwikkeling werkt de stad momenteel met stakeholders aan een nieuw City Development Plan 2016-2022, met aandacht voor vele thema's op het gebied van wonen, economie, bereikbaarheid en duurzaamheid.

Doel van de reis is ontmoeting tussen markt en overheden en het gezamenlijk opdoen van ervaringen in het buitenland om deze vertalen naar de eigen, Nederlandse opgaven. Verder biedt het programma daar ook mogelijkheden om met elkaar in gesprek te gaan over de uitdagingen van onze eigen stad en sparren met anderen steden en stakeholders over deze uitdagingen.

Al met al een leerzaam traject, en waar we altijd van kunnen leren.

Vorig jaar is er ook een stedentrip geweest naar Kopenhagen, het studieverlag vindt u terug in de bijlage.

2. Context

Nvt.

3. Gewenste situatie

Het leren van anderen gemeente die dezelfde uitdagingen hebben op het gebied als de gemeente Maastricht, is een van de belangrijkste doelen. Het daarna toepassen in de stad zou het ultieme gewenste effect kunnen hebben.



4. Effect op duurzaamheid en/of gezondheid

Aangezien het thema duurzaamheid in Dublin als een van de thema's wordt bekeken in hun stad, kunnen de gedane ervaringen, misschien worden doorvertaald naar de gemeente Maastricht.

5. Effect op de openbare ruimte

Niet van toepassing.

6. Personeel en organisatie

Niet van toepassing

7. Informatiemanagement en automatisering

Niet van toepassing

8. Financiën

De kosten voor het vliegticket en de hotelovernachtingen komen op € 995,00 voor bestuurders die zijn aangesloten bij de G32. Bovenop voorgenoemd bedrag zal naar verwachting € 150 worden gespendeerd aan consumpties en versnaperingen die niet in het programma zijn inbegrepen.

De totale kosten worden gedekt uit het reguliere werkbudget van Ruimte.

9. Aanbestedingen

Niet van toepassing

10. Participatie tot heden

Niet van toepassing.

11. Voorstel

1. Wethouder G. van Grootheest (Ruimtelijke Ordening, wonen en duurzaamheid) opdracht te geven deel te nemen aan de 2-daagse studiereis van het NEPROM/G32/Ministerie van BZK en I en M op 22 juni t/m 24 juni 2016

12. Uitvoering, evaluatie en vervolg

De studiereis zal plaatsvinden op woensdag 22 juni t/m 24 juni 2016. Ook van deze studiereis worden terugblikdocumenten opgesteld.

Terugblik Stedenreis Kopenhagen 24-26 juni 2015

Op 24 juni vertrok een gemêleerd gezelschap van zo'n 40 bestuurders en directeuren van overheden marktpartijen naar Kopenhagen voor de jaarlijkse stedenreis. Kopenhagen was niet voor niets gekozen als reisbestemming. Als het gaat om leefbaarheid dan behoort de stad tot de meest aantrekkelijke steden ter wereld. De stad is volop in ontwikkeling en heeft een schaal die enigszins vergelijkbaar is met Nederlandse steden. Alom bekend is de aandacht voor en kwaliteit van de openbare ruimte, wijken en gebouwen. Het bewustzijn van duurzaamheid en gezondheid leeft sterk bij de stad en haar bewoners. Samen met het Zweedse Malmö vormt de stad bovendien de economisch sterke Øresund-regio. De stad heeft zich het afgelopen decennium fors ontwikkeld met nieuwe woon- en werkgebieden en transformatie van industriële havengebieden, onder meer in Nordhavn, Islands Brygge en Sluseholmen.



Dag 1 Stadsontwikkeling Kopenhagen – van ambities naar uitvoering

Na aankomst in de Deense hoofdstad trappen we het programma af in het Danish Architecture Centre (DAC), waar we worden welkom geheten door Søren Smidt-Jensen, Head of Cities Programme van het DAC. In het DAC is het woord vervolgens aan Tina Saaby. De stadsarchitect van Kopenhagen schetste met een innemend verhaal de opgaven, ambities en plannen en de aanpak van stedelijke ontwikkeling in Kopenhagen, verlevendigd aan de hand van voorbeelden van projecten. Saaby liet zien hoe zij met de zogenaamde placemaking benadering de meest leefbare stad willen worden. "Our approach: Consider urban life before urban space, consider urban space before buildings".



Aansluitend op haar inleiding op de stad stappen we bij het DAC op de boot. De ontwikkeling van de Deense hoofdstad laat zich niet treffender in beeld brengen dan met een blik vanaf het water. De *waterfront*-ontwikkelingen zijn talrijk. Begeleid door deskundige gidsen van het DAC varen we langs de transformatie van voormalig havengebieden richting het op IJburg geïnspireerde [Sluseholmen](#). Onderweg passeren we architectonische landmarks als de [Opera](#) en de Schouwburg (Skuespilhuset) en werpen we een blik in de verte op Nordhavn waar een duurzame stadswijk verrijst.



De eerste dag sluiten we af met een wandeling naar het dichtbij ons hotel gelegen Meat Packing District 'Kødbyen'. Sinds de vleesproductie zich in 2005 verplaatste buiten Kopenhagen vestigden zich in het Meat Packing District creatieven en openden ze er ateliers, galeries en werkruimten. Inmiddels zijn er tal van restaurants gevestigd op deze nieuwe *hotspot*, waaronder restaurant Gorilla waar we dineren.

Dag 2 Stadsontwikkeling in Kopenhagen: werken aan kwaliteit en leefbaarheid

Kopenhagen is fietsstad bij uitstek. Ook wij verplaatsen ons deze dag met tweewielers door de stad en bezoeken er diverse projecten en gebiedsontwikkelingen. De eerste stop is het Bryghusprojectet. In het informatiecentrum ging de groep onder leiding van Jop Fackeldey (G32) over gezamenlijke actuele opgaven in de Nederlandse praktijk van stedelijke ontwikkeling. Mark Frequin (ministerie BZK) trapte het gesprek met een toelichting op Agenda Stad, wat de nodige discussie oproep.



Na de ochtenddiscussie gaf projectchef Peter Fangel Poulsen ons een toelichting op het Bryghusprojektet, een nieuw landmark ontworpen door OMA waarin onder meer het nieuwe Danish Architecture Centre (DAC) wordt gevestigd. Het project wordt gefinancierd door Realdania, een bijzondere speler in de stadsontwikkeling van Kopenhagen. Pelle Lind Bournonville, Projektchef en special advisor to the CEO van Realdania vertelde ons over de aanpak en werkwijze van de organisatie. Realdania is medefinancier van belangrijke stedelijke ontwikkelingen, architectuur en erfgoed in Denemarken. Alles zonder winstoogmerk. Ze bepaalt zelf welke projecten het ondersteunt en is een machtige entiteit in Denemarken. De organisatie ontstond in 2000, toen hypotheekbank Realkredit Denemarken werd verkocht aan de Danske Bank. Ongeveer 2,7 miljard euro werd opzij gezet voor filantropische doeleinden. Het private fonds financiert belangrijke stedelijke projecten.



Na het bezoek aan het Bryghusprojektet ging de fietstocht van start. Onder leiding van deskundige gidsen van DAC fietsten we in twee groepen door verschillende stadsdelen die ons een indruk gaven van locatieontwikkelingen en stedelijke vernieuwing in Kopenhagen. Onderweg kregen we een beeld van de alom bekende aandacht van de Denen voor kwaliteit van de openbare ruimte, wijken en gebouwen. We maakten onder meer een stop bij Superkilen, een imposant openbare ruimte project in de wijk Norrebro, een wijk met bewoners met 57 verschillende culturele achtergronden. De lokale gemeenschap was nauw betrokken in dit stedelijke vernieuwingsproject en hebben hun wensen volop ingebracht. De culturele diversiteit van de wijk is vertaald en gerealiseerd in het uiteindelijke plan.



Rond de lunch arriveerden we op terrein van de voormalige Carlsberg Brouwerij die in 2008 op deze plek werd gesloten. Het terrein met prachtige historische fabrieksgebouwen wordt getransformeerd tot een nieuwe duurzame stad met 3000 wooneenheden, commerciële ruimten en nieuwe bedrijvigheid. Het is de grootste binnenstedelijke ontwikkeling van Kopenhagen. Na een lunch bij café Elefanten in één van de historische gebouwen krijgen we van de gidsen een rondtour over het terrein.



We vervolgden onze route met de fiets en ervaren Kopenhagen is een fietsstad bij uitstek. De stad heeft veel geïnvesteerd in de fietsvriendelijke stad. Dit komt onder meer tot uiting in innovatieve fietsverbindingen en fietsbruggen als de Bicycle Snake. Onderweg maken we een aantal korte stops bij projecten, onder meer in de wijk Islands Brygge met het bekende havenzwembad. Met uitzicht op het water werd de dag afgesloten met een diner in Restaurant Almanak aan een van kades van de stad.

Dag 3 Mensen maken de stad: innovatief ondernemerschap en lokale initiatieven

De laatste dag stond in het teken van de mensen in de stad. Per fiets vertrokken we naar Paper Island. Waar in de grote loodsen het eiland voorheen kranten werden gedistribueerd is nu het populaire Copenhagen Street Food neergestreken. De in Kopenhagen woonachtige Nederlandse trendwatcher Kirsten van Dam (Out Of Office) gaf er een inspirerende lezing over hoe steden kunnen inspelen op trends, innovatief ondernemerschap, lokale initiatieven en placemakers. Vervolgens ging ze in gesprek met de ontwikkelaar Klaus Kastbjerg (Pakhus 4) die alle gebouwen op Paper Island voor een periode van 5 jaar verhuurt. Entrepreneur Dan Husted, initiatiefnemer en manager van Copenhagen Streetfood, lichtte aansluitend het ontstaan van de foodmarket. Toen de eigenaar van verschillende populaire restaurants in Kopenhagen in aanraking kwam met de food truck scene raakte hij geïnspireerd en nam het initiatief voor een indoor food market op Paper Island. De plek is inmiddels een populaire creatieve hub in de stad. Met 'Cow Cash' - het betaalmiddel van Paper Island - op zak verzamelden we onze lunch bij de verschillende food trucks van Copenhagen Street Food, die vervolgens werd genoten aan de zonovergoten waterkant.



We sloten onze stedenreis af met een bezoek aan de Nederlandse ambassade. Na vier jaar ambassadeur te zijn geweest in Denemarken neemt Eduard Middeldorp dit jaar afscheid van het land. Kroon op deze jaren was het bezoek dat het Nederlands koninklijk paar in maart bracht aan Denemarken. Aan de hand van vele beelden blikte de ambassadeur met ons terug op zijn ervaringen en gaf ons een kijkje in het bestaan van een ambassadeur. Tot slot gingen we in gesprek met de Nederlander Binne Huitema, werkzaam bij Pon Equipment, en al jaren werkzaam in Kopenhagen. Anekdotisch verhaalde hij over het leven, wonen en werken in de Deense hoofdstad dat anders dan vaak verondersteld op een aantal vlakken toch best bleek te verschillen met de Nederlandse praktijk.

De gastheren van G32, de ministeries van BZK en I&M en de NEPROM kijken met plezier terug op een interessante stedenreis met een inspirerend gezelschap reisgenoten.

Wij zien u graag terug tijdens de volgende stedenreis in 2016.

Deelnemers G32, NEPROM, BZK en IenM Stedenreis Kopenhagen – 24, 25, 26 juni 2015

Naam	Functie	Organisatie
Wienke Bodewes	Algemeen Directeur	Amvest
Bart van Breukelen	Directeur	Synchroon B.V.
Marc Calon	Voorzitter	Aedes
Isabelle Diks	Wethouder	Gemeente Leeuwarden
Job Dura	Voorzitter Raad van Bestuur	Dura Vermeer Groep NV
Jop Fackeldey	Wethouder	Gemeente Lelystad
Jan Fokkema	Directeur	NEPROM
Mark Frequin	Directeur-generaal Wonen en Bouwen	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Gerdo van Grootheest	Wethouder	Gemeente Maastricht
Peter van der Gugten	Directeur	Heijmans Vastgoed
Ruud Guyt	Wethouder	Gemeente Sittard-Geleen
Rob Haans	Bestuurder	De Alliantie

Henk Harms	Directeur Ontwikkeling & Realisatie DSO	Gemeente Den Haag
Jeroen Hatenboer	Wethouder	Gemeente Enschede
Ton Hillen	Concerndirecteur	Heijmans Vastgoed B.V.
Mario Jacobs	Wethouder	Gemeente Tilburg
Wybo Jurgens	Afdelingshoofd Stedelijke Vernieuwing en Woningbouw	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Joost van Kimmenaede	Directeur	Van Wijnen Groep N.V.
Erik Leijten	Directeur	Hurks vastgoedontwikkeling
Eric Logister	Wethouder	Gemeente 's-Hertogenbosch
Jaco Meuwissen	Directeur	3W New Development
Raimond De Prez	Wethouder	Gemeente Delft
Ed Rentenaar	Wethouder	Gemeente Lelystad
Paul Rutte	Directeur	NS Stations B.V.
Hans Savelkouls	Coördinerend Beleidsmedewerker	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Charles Scholten	Directeur	ASR Vastgoed Ontwikkeling N.V.
Donné Slangen	Directeur	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Rogier Tetteroo	Wethouder	Gemeente Gouda
Jan Hein Tiedema	Algemeen Directeur	OVG Real Estate
Cindy van de Velde	Algemeen Directeur	Vereniging Eigen Huis
Rob Vester	Directeur Ontwikkeling	Syntrus Achmea Real Estate & Finance
Kees Jan de Vet	Lid Directieraad	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Roel Vollebregt	Directeur	AM B.V.
Daan van der Vorm	Directeur	VORM Ontwikkeling B.V.
Tjerk Wassenaar	Directeur Stedelijke Ontwikkelingsprojecten	Gemeente Enschede
Friso de Zeeuw	Directeur Nieuwe Markten	BPD Ontwikkeling BV
Job van Zomeren	Directeur	ERA Contour B.V.
Organisatie		
Regien van Adrichem	Secretaris fysieke pijler G32	G32
Marije Breuker	Reisbegeleider	Motivation Travel B.V.
Paul Splinter	Medewerker Communicatie en Professionalisering	NEPROM



Aankondiging G32-NEPROM-BZK-IenM Stedenreis naar Dublin, 22-24 juni 2016

Voorburg, 1 december 2015

Geachte bestuurder,

Jaarlijks organiseren G32, NEPROM en de ministeries van BZK en IenM een gezamenlijke stedenreis naar een Europese stad. De reis van komend jaar heeft **Dublin** als bestemming en zal plaatsvinden van **woensdag 22 juni tot en met vrijdag 24 juni 2016**.

Net als voorgaande stedenreizen zal deze zonder meer te typeren zijn als een werkreis, met een vol en informatief programma. Vertegenwoordigers van de G32, NEPROM en BZK werken de komende maanden aan de invulling van een boeiend programma in Dublin.

Dublin is niet voor niets gekozen als reisbestemming. De stad is volop in ontwikkeling en maakt een sterke groei door. De Ierse economie groeide in 2014 met 4,8 procent, het hoogste groeicijfer binnen de EU. De Ierse hoofdstad staat alom bekend als aantrekkelijke vestigingslocatie voor buitenlandse bedrijven. Met name Amerikaanse internetbedrijven weten Dublin te vinden. Giganten als Google, LinkedIn en Facebook hebben er grote kantoren. De groei heeft ook zijn weerslag op de stadsontwikkeling. Zo worden onder meer de Dublin Docklands getransformeerd tot een hoogwaardig woon-werk-en verblijfsgebied. Om tot een gezamenlijke visie te komen voor de toekomstige ontwikkeling van de stad werkt Dublin City Council momenteel met stakeholders aan een nieuw City Development Plan 2016-2022, met aandacht voor tal van thema's als stedelijke economie, wonen, bereikbaarheid en duurzaamheid.

Doel van de reis is ontmoeting tussen markt en overheden en het gezamenlijk opdoen van ervaringen in het buitenland om deze te vertalen naar de eigen, Nederlandse opgaven. Met een gevarieerd programma gaan we op zoek naar de Ierse aanpak, nemen we ontwikkelingen en gebieden onder de loep en gaan we met verschillende spelers in gesprek. Niet minder belangrijk is de gelegenheid die deze reis ons biedt om ook met elkaar in gesprek te gaan over de uitdagingen in onze eigen steden. Ook hier zullen we in het programma verschillende momenten voor vrij maken.

We nodigen u van harte uit om aan deze reis deel te nemen. Deelnemers zijn wethouders (RO, Wonen, Economie) van grote en middelgrote steden, directieleden van de NEPROM-lidbedrijven en de ambtelijke top van de ministeries van Infrastructuur en Milieu en van Binnenlandse Zaken.


De kosten voor de reis komen voor eigen rekening en bedragen € 995,-. Dit is een all inclusive bedrag, m.u.v. consumpties buiten het programma. Met bijgaand antwoordformulier kunt u kenbaar maken of u wel/geen interesse heeft in de reis of een optie nemen. Wij verzoeken u het **antwoordformulier voor 18 december** aanstaande te mailen aan b.vanvugt@neprom.nl. Medio

maart zullen wij u een voorlopig programma doen toekomen. Vanzelfsprekend kunt u zich op basis van het programma definitief aanmelden. Om een indruk te geven van onze stedenreis vindt u in de bijlage een impressie van de stedenreis van afgelopen jaar naar Kopenhagen, met daarin opgenomen de deelnemers aan deze reis.

Uw deelname stellen wij zeer op prijs. Voor meer informatie over de reis kunt u contact opnemen met Paul Splinter bij de NEPROM (p.splinter@neprom.nl of 06-55155329) of bij Regien van Adrichem van de G32 (rem.van.adrichem@lelystad.nl of 06-50696309).

Met vriendelijke groet,

Namens de organisatoren,



Jop Fackeldey
voorzitter G32



Wienke Bodewes
voorzitter NEPROM

Bijlagen:

- Antwoordformulier Stedenreis Dublin 2016
- Impressie Stedenreis Kopenhagen 2015